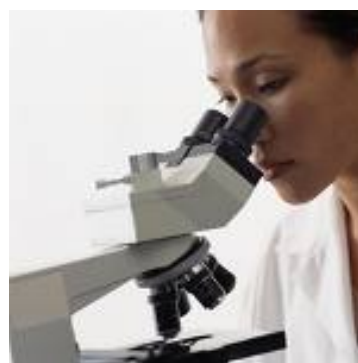

ДВЕ ГОДИНИ – И МНОГО, И МАЛКО

*Отчет за дейността на Министерството на образованието и науката
за периода септември 2005 – август 2007 г.*

Изминаха две години от началото на мандата на правителството. Две години са и малко, и много. Малко – защото това, което се случва в областта на образованието, е винаги и по-дългосрочно, и по-дълбоко, и по-сложно, отколкото ни се струва на пръв поглед. Но все пак две години са достатъчни, за да се оформят приоритетите, да се очертае пътят, по който образованието ще върви през следващите години и да се направят първите крачки в тази посока.

През изминалия период екипът на Министерството на образованието и науката (МОН) се опита да наложи като водещи в своята дейност следните принципи:

- ❖ **Предвидимост на развитието.**
- ❖ **Прозрачност на управлението.**
- ❖ **Съчетаване на добрите традиции и необходимостта от модернизация на образованието.**

През първата година екипът на МОН съсредоточи своите усилия в областта на училищното образование. На първо място, защото училищното образование е изправено пред най-много и може би най-сериозни предизвикателства, към които българското общество е особено чувствително, на второ място, защото проблемите на училищното образование засягат почти всяко българско семейство, на трето – защото в системата на училищното образование се пресичат разностранни и често противоречиви интереси на голям брой участници. Не на последно място, защото, поради относително високата степен на централизираност на системата, МОН разполага с широки възможности за въздействие и пряко носи отговорност за нейното развитие.

През изминалата година, без да изоставя започнато, нито да забравя своите приоритети в областта на училищното образование, МОН концентрира усилията си във висшето образование. В областта на науката също бяха предприети определени стъпки, които през следващите години ще бъдат доразвити и задълбочени.

ПРЕДВИДИМОСТ

1. Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.)

На 7 юни 2006 г. Народното събрание прие разработената от МОН и одобрена от Министерския съвет Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.).

Основана на разбирането, че главна ценност в образователната система е детето (ученикът), програмата извежда две основни цели за развитие на училищното образование: равен достъп до образование и качествено образование. За постигането на тези цели програмата предвижда редица мерки, по важните от които са:

- ❖ Въвеждане на нова образователна структура, гарантираща конституционното изискване за задължително образование до 16 години.

- ❖ Изграждане на ефективна система за вътрешно оценяване чрез широко използване на тестовете в учебния процес и въвеждане на система за национално стандартизирано външно оценяване на качеството на образованието в края на всеки образователен етап (IV, VII, X, XII клас).

- ❖ Въвеждане на система за диференцирано заплащане на труда, обвързана с резултатите, и система за кариерно развитие на учителите.

- ❖ Децентрализация на управлението на системата чрез предоставяне на по-големи правомощия на местните власти и финансова децентрализация.

- ❖ Промени в статута на директора – въвеждане на мандатност и задължителна периодична атестация и създаване на условия за повишаване на неговата управленска

компетентност, включително чрез изграждане на Национален институт за обучение на директори.

- ❖ Засилване на гражданския контрол върху управлението на системата.
- ❖ Въвеждане на делегирани бюджети във всички училища и на единен стандарт за издръжка на обучението.
- ❖ Разработване и приемане на нов, общ закон, който да уреди цялостно и непротиворечиво всички основни отношения, които се развиват в системата на училищното образование.

2. Проект на Стратегия за развитие на висшето образование

Българското висше образование е изправено пред сериозни предизвикателства, които предполагат разработване на цялостна дългосрочна стратегия за неговото развитие. В нея следва да залегнат националните приоритети и цели за развитие на системата, както и мерки за тяхното реализиране. Тази стратегия би могла да стане основа на един нов Закон за висшето образование.

Още през 2006 г. МОН започна широка обществена дискусия по основните предизвикателства, с които се сблъсква висшето образование у нас. Министерството се опита да постави тази дискусия в контекста на световните тенденции в развитието на висшето образование и европейските предизвикателства. МОН организира редица срещи и публични обсъждания – с висшите училища, със студентите и техните представители, с представители на бизнеса, с Висшата атестационна комисия и Националната агенция за оценяване и акредитация, с политическите сили, с Комисията по образованието и науката към Народното събрание, с политолози, социолози и личности с активна обществена позиция. След като се постигна относително съгласие по основните предизвикателства пред системата, МОН разработи и представи публично мерки за тяхното преодоляване. Проектът на стратегия е в голяма степен на готовност, като в момента се разработват някои дискуссионни въпроси, като този за модела на финансиране на системата, за системата на научните степени и научните звания и др.

3. Проект на Стратегия за развитие на научните изследвания

Воден от убеждението, че в днешния динамичен и все по-глобализиращ се свят само една силно развита в образователно, научно и технологично отношение страна може да посрещна достойно предизвикателствата на бъдещето, екипът на МОН започна работата по изготвянето на доклад за състоянието и развитието на научните изследвания в страната, който да бъде отправна точка за изработването на Стратегия за развитие на научните изследвания. Поискани са мнения и предложения от научните организации, свързани с формулирането на приоритетни научни области, възможните модели на финансиране, механизмите за стимулиране на качествените научни изследвания и др. През септември 2007 г. ще се проведе първата кръгла маса, на която ще бъдат обсъдени основните акценти на бъдещата стратегия.

4. Изменения и допълнения в Закона за народната просвета – май и декември 2006 г.

❖ Като основни принципи за осъществяване на правото на образование са уредени принципите на прозрачност на управлението и предвидимост на развитието. В духа на тези принципи е въведено изискването промени в условията и реда за завършване на определен клас, етап или степен на образование и за преминаване в следващ клас, етап или степен на образование да могат да се правят само до началото на съответната учебна година.

❖ Провеждането на държавните зрелостни изпити е поставено в зависимост от приемането на Националната програма за развитие на училищното образование, както и от утвърждаването и публикуването на примерни изпитни материали.

❖ Ограничен е броят на предметите, между които учениците правят избор за полагане на държавни зрелостни изпити.

❖ Законово е определена формата за проверка на възможностите за приемане на ученици в държавните и общинските училища след VII клас.

5. Закон за изменение и допълнение на Закона за висшето образование – май 2007 г.

Направените промени имат за основна цел създаването на условия за конкуренция между висшите училища в Република България като важна предпоставка за повишаване на качеството на висшето образование. Промените могат да се обобщят така:

❖ *Промени в модела на финансиране на висшето образование:*

- Разширяване на приема на студенти във висшите училища. За 2007/2008 г. са утвърдени 41 838 места на студенти в държавните висши училища, които са с почти 10 000 повече в сравнение с тези през учебната 2006/2007 г. (32 579).

- Предоставяне на по-сериозни правомощия на висшите училища при определяне на таксите за обучение.

- Субсидиране на реално приетите студенти, а не на броя на местата за прием.

Основните последици от въвеждането на тези промени са следните:

- Поставяне на висшите училища в условия на конкуренция.

- Създаване на предпоставки в перспектива за отпадане на приемните изпити и за утвърждаване на държавните зрелостни изпити като „вход” към висше образование.

- Намаляване на натиска за създаване на нови висши училища и създаване на предпоставки за развитие на процес на консолидиране на университетските структури.

- Отлив на студенти от незаконните структури („поделение на чуждестранни висши училища”).

❖ *Промени, свързани с институциите, които могат да предоставят висше образование:*

- Въвеждане на изрична забрана за провеждане на обучение извън основните звена и филиали на висшите училища, създадени по законоустановения ред.

- Изключване на дейността по обучение на студенти (с изключение на практички и семинарни занятия, ползване на лаборатории и друга научна инфраструктура) от приложното поле на договорите за сътрудничество между висшите училища и научните организации. По този начин се премахват предпоставките за заобикаляне на разпоредбите на закона относно местата, в които може да се провежда обучение на студенти.

❖ *Промени, свързани с управлението на висшето училище:*

- Уреждане на задължение към държавните висши училища да се създадат съвети на настоятелите с участие на външни спрямо висшите училища лица, които подпомагат висшето училище с оглед осъществяване на прозрачно и ефективно управление и предоставяне на качествено образование и обучение.

❖ *Промени, свързани с акредитацията и системата за контрол на качеството на образованието:*

- Въздигане на наличието на академичен състав и материална база в абсолютни условия за акредитация на висшите училища.

- Забрана един и същи преподавател да участва в акредитацията на повече от две висши училища.
- Създаване на задължение проучването на студентското мнение да се извършва поне веднъж годишно, като резултатите се обявяват публично.
- Уреждане на задължение всеки преподавател да разработи и оповести описание на своя лекционен курс.
- Предвиждане на изискване проверката на знанията и уменията на студентите да бъде писмена освен когато естеството на учебната дисциплина не позволява това.

6. Проекти на закони

❖ *Проект на нов закон в областта на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка*

Създадена беше работна група, чиято задача е да разработи нов закон в областта на училищното образование. В нея участват народни представители, експерти от Министерството на образованието и науката и Министерството на финансите. Работата по проекта на закон продължава активно с дискусии по отделни въпроси – децентрализация на управлението при засилен граждански контрол, повишаване на авторитета и социалния статус на учителя, подобряване на възпитателната роля на българското училище и т.н.

❖ *Проект на Закон за студентското кредитиране*

Съвместен екип на Министерството на образованието и науката и Министерството на финансите проучи моделите за студентско кредитиране, включително възможностите за използване на средства от Европейския социален фонд. На основата на събраната информация се подготвя проект на Закон за студентското кредитиране.

7. Своевременно информиране на участниците в образователния процес

❖ Преди началото на учебната година на електронната страница на МОН бяха публикувани примерните тестове за извършване на проверка на възможностите след VII клас.

❖ В съответствие със законовия срок, на 6 ноември 2006 г. на електронната страница на МОН бяха публикувани утвърдените примерни изпитни варианти за провеждане на държавни зрелостни изпити.

❖ На електронната страница на МОН системно се предоставя пълна и актуална информация по важни теми с широк обществен интерес, напр. относно приема на ученици, графика на дейностите и образците на необходимите документи за кандидатстване и записване, условията и реда за кандидатстване по различните програми на МОН, в това число за тези, финансирани със средства по ОП „Развитие на човешките ресурси”.

ПРОЗРАЧНОСТ

1. Прозрачност в училищното образование

1. Приемане на Националната програма за развитието на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006-2015 г.)

Последователно следван подход в работата на МОН е първо да разработи и предложи стратегия, в която са дефинирани основните предизвикателства пред съответната система и са начертани мерки за тяхното преодоляване. На основата на стратегията МОН изготвя съответните нормативни актове, с които начертаните приоритети се превръщат в правила за поведение. Типичен пример за това е приетата Национална програма за развитие

на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка. Тя е резултат от провеждането на многобройни дискусии с: участниците в образователния процес – учители, родители, ученици; социалните партньори; представители на медиите; Националното сдружение на общините в Република България; парламентарните групи; социолози; политолози; неправителствени организации; експерти. За първи път документ със стратегическо значение за системата на училищното образование, съдържащ основите насоки на нейното развитие в следващите десет години, е приет в условията на практически консенсус.

2. Доклад за изпълнението на Националната програма за развитието на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006-2015 г.)

Съгласно Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка всяка година до 1 октомври министърът на образованието и науката трябва да представи на Народното събрание доклад за изпълнението на програмата през съответната учебна година и за мерките, които ще бъдат предприети през следващата година. На 29 септември 2006 г. министърът връчи на председателя на Народното събрание първия доклад за изпълнението на Националната програма.

3. Близост до участниците в образователния процес

❖ Министърът на образованието и науката и заместник-министрите провеждат регулярни срещи с учители и директори от училища в цялата страна, както и с екипите на РИО.

❖ С оглед актуализиране и усъвършенстване на учебното съдържание по отделните учебни предмети МОН организира периодични национални срещи с учители от цялата страна, на които се дискутират учебните програми и учебното съдържание по съответния учебен предмет. Досега са проведени 11 срещи (история, български език и литература, математика, география, биология, химия, физика, професионални училища, философски цикъл, математика и информатика, чужди езици).

❖ Ежемесечно се провеждат срещи с началниците на регионалните инспекторати по образованието.

❖ Бяха проведени срещи с представители на родителските организации.

❖ Бяха проведени няколко срещи с представители на издателите на учебници и учебни помагала. След дискусия с тях беше изменена Наредбата за одобряване на учебници и учебни помагала. Промените са свързани с подобряване на процедурата за одобряване на учебници и по този начин създаване на условия за одобряване на по-качествени и по-достъпни учебници от гледна точка преди всичко на интересите на учениците. През 2006 г. в проведената процедура за одобряване на учебници за V клас за първи път класирането на учебниците се извърши въз основа на гласовете на учителите, а не въз основа на гласовете на училищата. Въведени бяха и допълнителни изисквания към съдържанието и графичното оформление на безплатните учебници с оглед осигуряване на възможност за ползването им повече от една година.

4. Контрол в системата на училищното образование

❖ Бяха направени промени в организацията на процедурата по постъпване на ученици в I клас. Определени бяха дати за подаване на документите за записване – общи за всички училища в страната. МОН предложи примерни критерии, които училищата могат да прилагат, в случай че кандидатите са повече от местата за записване.

❖ Бяха създадени и стартираха работа мобилни екипи на МОН, които периодично извършват инцидентни проверки в училищата в цялата страна. До този момент 20 мобилни екипа извършиха проверки в 216 училища в 45 общини. На основата на констатациите от

тези проверки бяха предприети съответни мерки за подобряване на работата в българските училища, вкл. чрез образуване на дисциплинарни производства при наличие на основание за това.

5. Сътрудничество със социалните партньори и общините

❖ Екипът на МОН поддържа активно сътрудничество с представителите на синдикалните и работодателските организации и редовно обсъжда с тях основни въпроси, свързани с трудовите и осигурителните отношения на заетите в системата на народната просвета и условията на труд в рамките на създадения отраслов съвет за тристранно сътрудничество. Представители на синдикалните организации и на Националното сдружение на общините в Република България участват в работни групи, свързани с въвеждането на диференцираното заплащане, оптимизацията на училищната мрежа и др.

❖ На 31 май 2006 г. МОН подписа двугодишен Отраслов колективен трудов договор за системата на народната просвета съвместно със Съюза на работодателите и синдикалните организации в системата на народната просвета.

❖ Министърът на образованието участва на редица форуми, организирани от Националното сдружение на общините в Република България.

❖ МОН и НСОРБ осъществяват съвместно пилотен проект за децентрализация на управлението в системата на училищното образование.

6. Сътрудничество с външни експерти и структури на гражданското общество

❖ Галъп Интернешънъл проведе национално представително проучване, свързано с необходимостта от масово навлизане на информационните и комуникационните технологии в училище.

❖ Агенция „Алфа Рисърч“ проведе социологическо проучване за обществените нагласи към Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка.

❖ Агенция „Медиана“ представи проект на модел за обвързване на заплащането на труда в системата на народната просвета с постигнатите резултати.

❖ Екип от експерти на Институт „Отворено общество“ разработи проект на система за диференцирано заплащане на труда в системата на народната просвета.

❖ Институт „Отворено общество“ изготви независима оценка на корупционния риск в сферата на образованието, резултатите от която бяха представени публично.

❖ МБМД Рисърч изготви социологическо проучване на причините за отпадане на ученици.

❖ Центърът за социални практики представи изследване за интегрирането на децата със специални образователни потребности.

❖ Като консултативен орган към министъра на образованието и науката е създаден Обществен съвет по въпросите на обучението по религия в училище с основна задача да изработи концепция за формите, механизмите и сроковете за въвеждане на религията като учебен предмет от задължителното учебно съдържание. Проведено е и специално социологическо проучване, изследващо обществените нагласи към изучаването на религия в училище.

❖ През септември 2006 г. беше направена независима оценка на корупционния риск на всички нива в образованието, резултатите от която бяха представени публично.

❖ С регионалния вицепрезидент на Световната банка за Европа и Азия, г-н Шигео Кацу, беше договорено провеждането на конкурс за млади хора „Борса за идеи“. Това е съвместна инициатива на МОН и Световната банка, като целта на конкурса е да се съберат практически примери за подобряването на възможностите за работа на младите хора в страната, придобивайки умения и професионална квалификация, необходими за частния

сектор. За първоначалната фаза на този проект Световната банка ще отпусне безвъзмездно 100 000 долара.

II. Прозрачност във висшето образование

1. Близост до участниците в образователния процес

❖ Проведени бяха срещи с ректорите по групи държавни висши училища във връзка с разработването на прозрачни критерии за определяне на държавната субсидия за издръжка на обучението и относно приема на студенти и докторанти.

❖ МОН проведе редица срещи с ректори на висши училища и със Съвета на ректорите, на които бяха дискутирани идеите на Стратегията за развитие на висшето образование и предложенията за изменение на Закона за висшето образование.

❖ Проведени бяха срещи с Ръководството на Националното представителство на студентските съвети.

❖ Беше създаден секторен съвет за тристранно сътрудничество „Висше образование и наука”.

❖ Министърът на образованието и науката се срещна с Висшата атестационна комисия, с която обсъдиха акцентите на Стратегията за развитие на висшето образование и възможностите за промяна в модела на присъждане на научни степени и научни звания. Беше договорено създаването на електронен регистър на всички хабилитирани лица с богата информация за тяхната научна дейност.

❖ На среща с Акредитационния съвет на Националната агенция за оценяване и акредитация екипът на МОН обсъди идеи за усъвършенстване на процедурата за акредитация на висшите училища и условията за ефективен контрол върху качеството на висшето образование. В резултат на срещата в Закона за висшето образование беше предвидено, че в случай на надхвърляне на капацитета на висшето училище, на капацитета на професионално направление или на специалност от регулираните професии средствата за издръжка на обучението за следващата година ще бъдат намалявани съответно със сумата за издръжка на обучението на броя студенти и докторанти, с който е надхвърлен капацитетът.

❖ Бяха създадени електронни регистри в областта на висшето образование:

- Регистър на действащите и прекъснали студенти и докторанти;
- Регистър на академичния състав във висшите училища;
- Регистър на удостоверенията за признаване на висше образование;
- Регистър на дипломите за завършено висше образование (в процес на пълнене).

2. Сътрудничество с Прокуратурата

❖ МОН оповести публично информация за 22 структури („поделения на чуждестранни висши училища”), провеждащи обучение и издаващи дипломи в нарушение на Закона за висшето образование. До момента прокуратурата е внесла в съда 13 искания за прекратяване на юридическото лице, осъществяващо тази дейност, от които 3 дела са завършили на първа инстанция с решение за прекратяване.

❖ На 5 февруари по сигнал на министъра на образованието и науката беше проведена акция на Главна прокуратура за установяване на нарушения, свързани с заверка на фалшиви дипломи за висше образование. Акцията беше резултат от продължителна съвместна работа на Главна прокуратура и МОН по разкриване на дейността на организирана престъпна група. Срещу служителите на МОН, участвали в тази противоправна дейност, бяха проведени дисциплинарни производства. Трима служители са уволнени, един е напуснал по собствено желание и трима са наказани с по-леки наказания.

III. Прозрачност в областта на науката

1. Близост до участниците

Още през 2006 г. МОН започна кампания за популяризиране на достиженията на българската наука. Основна цел на тази кампания е да представи дейността на различните научни звена у нас, като даде гласност на направените от тях открития или научно-приложни разработки и привлече вниманието на бизнеса с оглед тяхното пълноценно прилагане в практиката. Досега са посетени 12 института на БАН.

2. Своевременно информиране на участниците

Страната ни участва активно в дебата по Зелената книга за Европейското изследователско пространство, подготвена от Европейската комисия. МОН инициира национална дискусия с участие на всички заинтересовани страни – висши училища, научни организации, представители на бизнеса и др.

3. Дейност на Фонд „Научни изследвания” и утвърждаване на програмното финансиране на науката

През изминалите две години МОН работи активно за утвърждаване на проектно-програмния принцип на финансиране. За целта беше извършено следното:

- ❖ Международна оценка на успеваемостта на България в Шеста рамкова програма на ЕС с участие на експерти от Европейската комисия. По програмата са подкрепени 250 проекта с повече от 300 участващи организации, в резултат на което в страната ни са постъпили над 27 млн. евро.

- ❖ Международна оценка на Фонд „Научни изследвания” с участие на експерти от водещи международни научни организации.

- ❖ Увеличение на бюджета на Фонда – през 2006 г. – 13,8 млн. лв. (в т. ч. 6 млн. лв. от намаления членски внос по Шеста рамкова програма); през 2007 г. – 15,9 млн. лв.

- ❖ Концентрация на ресурсите с оглед провеждане на по-ефективна научна политика – по-малко на брой конкурси с по-голям бюджет.

- ❖ Въвеждане на независима международна оценка на проектите.

- ❖ Ad hoc-комисии за класиране на проектите.

За 2006 г. бяха предложени 234 проекта с бюджет 8,4 млн. лв. Към тях следва да се прибавят 6-те млн. лв., които България получи в резултат на намаляването на членския внос по Шеста рамкова програма на Европейския съюз за научни изследвания, технологично развитие и демонстрации, които бяха предоставени на разположение на научните колективи. През 2007 г. пред Фонд „Научни изследвания” бяха подадени 390 проекта.

IV. Парламентарен контрол

- ❖ Министърът на образованието и науката и членовете на политическия кабинет редовно участват в заседанията на Комисията по образованието и науката, Комисията по въпросите на децата, младежта и спорта, Комисията по правата на човека и вероизповеданията и други парламентарни комисии, когато бъдат покани.

- ❖ От встъпването си в длъжност министърът на образованието и науката е отговорил на 118 питання и актуални въпроси на народни представители.

V. Зелен телефон на МОН

През март 2006 г. беше открита постоянна безплатна телефонна линия, на която гражданите могат да оставят съобщения с мнения и предложения за дейността на всички

звена в сферата на образованието, както и сигнали за нередности в системата. По всеки постъпил сигнал се извършва проверка и се предприемат съответни мерки съобразно компетентността на ведомството. От създаването на зеления телефон досега са постъпили 11 710 съобщения, като по повод на някои от тях е сезирана прокуратурата.

VI. Програма „Студенти на стаж в МОН”

МОН ежегодно организира стаж за студенти от различни специалности. Около 150 студенти годишно кандидатстват по програмата, като 30 от тях се включват активно в работата на дирекциите на министерството. Някои от тях предпочетоха да останат на постоянна работа в МОН.

СЪЧЕТАВАНЕ НА ДОБРИТЕ ТРАДИЦИИ И НЕОБХОДИМОСТТА ОТ МОДЕРНИЗАЦИЯ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

1. Информационните и комуникационните технологии в училище

❖ МОН обяви 2006 за година на е-образованието. В рамките на кампанията е създаден информационният сайт www.e-edu.bg, който се посещава от хиляди ученици и учители.

❖ Беше въведено обучение по информационни технологии в V клас.

❖ Разработени бяха електронни учебни курсове по всички учебни предмети от задължителната подготовка за класовете от гимназиалния етап на образованието и по информационни технологии за V клас. В ход са процедури за изработване на електронни курсове за останалите класове.

❖ Бяха закупени и предоставени на българските училища 3000 преносими компютри, 2000 мултимедийни проектора и 3000 многофункционални устройства (копирна машина, принтер, скенер, факс). В ход са нови процедури за закупуване на техника и оборудване, с които в края на 2007 г. съотношението брой ученици на компютър ще стане 13,5:1. Закупен е лицензиран системен и приложен софтуер за всички компютри за 3-годишен период, като в рамките на договора всички учители и преподаватели в България могат да ползват безплатно този софтуер на домашните си компютри.

❖ За периода 2006 – 2007 г. бяха обучени:

- над 95 000 учители по базова компютърна грамотност;

- над 3 000 ръководители на компютърни кабинети;

- над 2 000 учители по информационни технологии във връзка с въвеждането на обучение по информационни технологии в V клас.

❖ На 6 декември стартира националният образователен портал (www.start.e-edu.bg). Той предоставя широки възможности на всички участници в образователния процес – ученици, учители, директори, родители – при възможност за едновременен достъп на 1 000 000 потребители. На него различните потребители могат да открият електронни учебни курсове, тестове (както за нуждите на външното, така и за нуждите на вътрешното оценяване), електронна учебна документация, широк кръг от информация. Те могат да общуват в различни тематични форуми, имат достъп до електронните страници на всички училища в страната, както и до регистрите, водени от Министерството на образованието и науката, могат да ползват различни информационно-търсещи системи. Учителите имат възможност да комуникират със своите ученици и техните родители, а те от своя страна – да поддържат постоянна обратна връзка с училището.

❖ Създаден е електронен регистър на дипломите за завършено средно образование и от учебната 2006-2007 година всички издадени дипломи ще бъдат отразявани в него.

❖ Над 98 % от училищата в страната са свързани с високоскоростен Интернет достъп.

2. Въвеждане на компонентите на национална система за външно оценяване

❖ За първи път през 2007 г. беше проведено национално външно оценяване след IV клас. Резултатите не се отразиха на успеха на учениците, а са един добър и обективен измерител на нивото на постигане на държавните образователни изисквания и съдействат за провеждане на по-ефективна образователна политика.

❖ За първи път изпитите след VII клас бяха проведени под формата на тест, което позволява да бъдат оценени по-обективно знанията на учениците от различни училища и от различни райони на страната. Анализът на резултатите сочи, че учениците не срещат значителни затруднения с новия формат.

❖ За попълване на банката с тестови задачи МОН проведе ежемесечни национални конкурси за създаване на тестове и тестови въпроси по български език и литература и по математика, в които участваха учители и ученици от всички училища. Проведе се и първото национално състезание за решаване на тестове за седмокласници. През следващата учебна година класираните на първите три места на националния кръг на състезанието по свое желание ще може да ползват резултатите си като оценка по съответния предмет, без да се явяват на приеман изпит.

❖ През април 2007 г., в съответствие с изискванията на Закона за народната просвета, бяха проведени пробни държавни зрелостни изпити (ДЗИ), в които участваха 5 % от учениците в XII клас. Изпитите бяха проведени под формата на тест. Примерните изпитни варианти са утвърдени и публикувани на електронната страница на МОН.

❖ Проведено беше външно оценяване по чужд език в края на класа с интензивно изучаване, както и измерване на постигането на ДОО по английски, немски и френски език в края на XII клас.

❖ Осъществено в извадка от 900 ученици от различни видове училища от цялата страна беше и външно оценяване по информационни технологии върху учебното съдържание за IX и X клас.

3. Усъвършенстване на механизмите за финансиране на училищното образование и повишаване на ефективността на разходите

❖ От 1 януари 2007 г. всички държавни и общински училища, детски градини и обслужващи звена се финансират на основата на единни разходни стандарти. Те бяха разработени съвместно от експерти на МОН, МФ и Световната банка.

❖ 2007 г. е първата година, в която силно се акцентира на програмното финансиране на системата. Благодарение на осъществената оптимизация и реализираните икономии за първи път са заделени 171 млн. лв. за финансиране на програми в областта на училищното образование, при това, без да се увеличава бюджетът за образование като процент от БВП (това са почти 75 % от абсолютното увеличение на разходите за образование през 2007 г.). Средствата ще бъдат разходвани за постигане на конкретни цели в 14 направления. В съответствие с § 65 от Закона за държавния бюджет на Република България за 2007 г. МОН разработи и МС утвърди следните програми:

- Оптимизация на училищната мрежа (34 млн. лв.);
- Модернизация на материалната база в училище (22.5 млн. лв.);
- Училището – територия на ученика (12 млн. лв.);
- Квалификация (7 млн. лв.);
- ИКТ в училище (32.5 млн. лв.);
- Енергийна ефективност (15.5 млн. лв.);
- По-пълно обхващане на децата и учениците в задължителна училищна възраст (30.4 млн. лв.);
- Диференцирано заплащане (15.1 млн. лв.).

Предстои утвърждаването и на програма за разработване на система за външно оценяване (2 млн. лв.).

Тези програми дадоха възможност на училищата да кандидатстват с разработени проекти и да получат финансиране за развитие на определени дейности, които трудно биха могли да бъдат осъществени с предоставените им средства по линия на субсидията за издръжка.

4. Децентрализация на управлението на училищното образование и въвеждане на системата на делегираните бюджети

В съответствие с Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка децентрализацията на управлението се развива както в областта на децентрализацията на правомощия, така и в областта на финансовата децентрализация.

❖ Промени в статута на директора

- На 24 октомври 2006 г. между МОН и НСОРБ беше сключено Споразумение за реализация на пилотен проект за децентрализация на управлението в системата на училищното образование. Проектът се реализира в десет общини в страната, прилагащи системата на делегирани бюджети. Проектът предвижда: създаване на училищен съвет към всяко училище, съставен от представители на общината, на РИО, на учителите и родителите, който да има важно значение в управлението на училището, в това число при назначаването, оценяването на работата и освобождаването на директора; засилване на ролята на общината в процеса на откриване и закриване на училища; преминаване на професионалните училища на територията на пилотните общини на общинско финансиране. В изпълнение на споразумението МОН, съгласувано с НСОРБ, разработи правила за създаването и дейността на училищните съвети и критерии за оценка на професионалните качества на директора. В 6-месечен срок от създаването си училищните съвети ще извършат атестация на директорите на училища в пилотните общини и ще направят предложения за тяхното награждаване или санкциониране. След приключване на пилотните проекти ще бъде извършен анализ на резултатите и в съответствие с тях ще се пристъпи към поэтапно въвеждане на системата във всички общини.

- От 1 ноември 2006 г. стартира ефективно работата на Националния институт за обучение на директори и започна изпълнението на програма за квалификация на директорите. Институтът предлага два вида обучение – първоначална квалификация с оглед придобиване на директорска правоспособност и допълнителна квалификация с оглед усъвършенстване и повишаване на управленската компетентност на назначени директори. Програмата за квалификация стартира с обучение на настоящите директори. От ноември 2006 г. до юни 2007 г. 2424 директори (от общо 2924) са преминали краткосрочни курсове за повишаване на управленските умения, в това число в областта на управлението на делегиран бюджет. Предвижда се до края на учебната 2006/2007 г. всички директори да са преминали през програмата за обучение.

❖ Прилагане на системата на делегираните бюджети

- През 2006 г. нови 4 общини се включиха в прилагането на системата на делегирани бюджети, а през 2007 г. още 3 общини (Пловдив, Варна и Нова Загора). До момента системата на делегирани бюджети се прилага в 45 общини (между които и някои от големите градове на страната). В столицата системата ще бъде въведена от 2008 г.

5. Повишаване на авторитета и социалния статус на учителя

❖ Квалификационни дейности

- Обучение на 2 617 учители по физика, химия и биология с оглед осигуряване на обучението по учебния предмет „Човекът и природата” в V клас.

- Разработване и приемане от Министерския съвет на Национална програма за квалификация на педагогическите кадри с общ бюджет от 5 млн. лева с приоритет квалификацията на учителите по чужд език. По тази програма се предвижда обучение на 1455 неспособни учители за придобиване на професионална квалификация „учител по чужд език”.

- Обучение на 2270 учители, които ще преподават новия учебен предмет „Човекът и природата” в VI клас.

- Обучение на учители за придобиване на базови компютърни умения и за осигуряване на обучението по информационни технологии в V клас (вж. т. 1)

❖ Разработване на проект на модел за кариерно развитие на учителите

Проектът беше обсъден със социалните партньори и ще бъде поставен на обществена дискусия. Моделът предвижда кариерата на учителя да минава през пет длъжности – младши учител, учител, старши учител, главен учител и учител методик. Основните цели на този модел са: засилване на мотивацията на учителите за пълноценно участие в процеса на обучение; осигуряване на предвидимост в развитието на кариерата съобразно личните планове, възможности и амбиции на всеки учител; обвързване на съответната длъжност с повече отговорности, но и със съответстващо на тях възнаграждение чрез интегриране на модела в системата на диференцирано заплащане.

❖ Разработване на модел на диференцирано заплащане

МОН разработи модел на диференцирано заплащане, който бе подложен на широко обсъждане и беше приложен пилотно в 27 образователни звена в страната. Моделът е разработен със съдействието на МФ, Световната банка и социалните партньори. Той намери отражение в приетата с Решение № 541 на Министерския съвет от 07.08.2007 г. Национална програма „Диференцирано заплащане” с общ бюджет 15 100 млн. лв. с два модула:

- Първи модул – педагогически специалисти – 13 100 млн. лв.

- Втори модул – директори на детски градини, училища и обслужващи звена – 2 млн. лв.

Програмата няма за цел да измести дебата за осигуряване на достойно възнаграждение на учителския труд и не предрешава усилията на МОН и правителството в тази посока.

6. Превръщане на училището в по-желана територия на учениците и ритуализация на училищния живот

Работата на Министерството на образованието и науката в това направление е подчинена на следните цели:

- Превръщане на училището в по-желана територия за децата, в място, където те не просто учат, но и могат да изразят себе си, да проявят дарбите си, да намерят общо в различието.

- Възпитаване на чувство за принадлежност към някаква общност – към училището, към града, към родината.

- Създаване на условия за развитие на потенциала на всяко дете, за осигуряване на възможности за физическо, интелектуално и личностно развитие, пълноценна социална интеграция и последваща професионална реализация.

- Подобряване на достъпа до образование и обучение чрез разнообразяване и разширяване на извънкласните и извънучилищните дейности, на формите за свободното време на учениците и на превенцията на отпадането от училище.

За постигане на тези цели са разработени редица мерки, прилагани на национално и местно равнище.

❖ Утвърдена е традиция учебната година да се открива едновременно във всички училища с вдигане на националното знаме под звуците на националния химн. За тази цел на всички училища са осигурени национални флагове, пилони и CD с националния химн.

❖ По инициатива на МОН две поредни години 24 май се отбелязва с празнично ученическо шествие на духови оркестри и мажоретни състави от цялата страна. На 9 май се провежда Ден на ученическото самоуправление в МОН и във всички училища в страната. На 11 май се организира ученически поход от Рилския манастир до пещерата, в която е живял Св. Иван Рилски, по време на който министърът на образованието и науката връчва ежегодната награда „Св. Иван Рилски“, която се присъжда на директори на училища. МОН се надява тези инициативи да се превърнат в традиция.

❖ По предложение на министъра на образованието и науката с решение на Министерския съвет 5 октомври е обявен за Ден на българския учител.

❖ По повод провеждането на Празниците на изкуствата „Аполония“ е учредена ежегодна награда „Аполония“, която се присъжда на деца и ученици – млади таланти с изявени дарби в областта на музикалното изкуство и с високи постижения в учебната, извънкласната и извънучилищна дейност. През 2006 г. наградата беше връчена на Националното музикално училище „Любомир Пипков“.

❖ Изработено беше табло с информация за националните символи, което е осигурено във всички 43 677 класни стаи по случай националния празник на България. За 9 май (Денят на Европа) всички училища получиха подобно информационно табло със символите Европейския съюз.

❖ Започна активна кампания за повишаване на привлекателността на професионалното образование чрез организиране на национални състезания по професии. През май 2007 г. се проведе първото Национално модно ревю-спектакъл на модели на ученически униформи и абитуриентски облекла, изработени от учениците на 12 професионални гимназии по облекло и моден дизайн в страната.

❖ В съответствие с § 65 от Закона за държавния бюджет на Република България за 2007 г. Министерският съвет утвърди Национална програма „Училището – желана територия на учениците“, по която училищата на конкурсен принцип могат да получат средства за финансиране на различни училищни проекти. За дейности, свързани с тържествено отбелязване на училищни празници, традиции и честване на кръгли годишнини на училища, са одобрени 149 проекта на обща стойност 153 007 лева. За дейности, свързани с изработване на елемент на униформа с отличителния знак на училището, са одобрени 107 проекта на стойност 1 465 697 лева. За развитие на извънкласните и извънучилищните дейности са одобрени 1360 проекта на обща стойност 9 751 000 лева.

❖ В рамките на националните програми за развитие на училищното образование, в модул „Спорт в училище“ на проектен принцип са осигурени 15 млн. лв. за създаване на условия за развитие на ученическия спорт. Това се прави за първи път през последните две десетилетия. Модулът „Спорт в училище“ се реализира в три направления: дейности по възстановяване и текущо поддържане на външни площадки и съоръжения; дейности по изграждане на открити спортни площадки с изкуствени настилки; дейности по модернизиране на физкултурни салони.

❖ В рамките на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ е одобрена специална програма „Да направим училището привлекателно за младите хора“ и е обявена конкурсна процедура.

7. Намаляване на необхванатите и отпадащите ученици в задължителна училищна възраст

Рамка за осъществяване на националната политика за по-пълно обхващане, задържане и реинтегриране на учениците в задължителна училищна възраст е приетата от Народното събрание Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.).

❖ Осигуряване на безплатен достъп до учебното съдържание

- За учебната 2006/2007 г. бяха осигурени комплекти учебници и учебни помагала за безвъзмездно ползване на учениците от I до IV клас в държавните и общински училища – 266 734 ученика. В изпълнение на Националния план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания в системата на народната просвета бяха закупени 2 356 комплекти учебници и учебни помагала и за учениците в I-IV клас на помощните училища. Осигурени са учебници и учебни помагала за ученици със сензорни увреждания. За учебната 2007/2008 г. МОН отново закупи и ще предостави за безвъзмездно ползване комплекти учебници и учебни помагала на 266 763 ученика.

- За изтеклия период бяха създадени електронни учебни курсове (вж. т. 1), които са на разположение на учениците в националния образователен портал.

❖ Осигуряване на безплатен транспорт

За гарантиране на принципа за осигуряване на равен достъп до съизмеримо по качество образование чрез безплатен транспорт до средишните училища за периода 2006/2007 г. са осигурени 260 МПС, както следва:

- 2006 г. – 153 бр. на обща стойност 14 985 205 лв., от тях 74 бр. тридесетместни, 25 бр. дванадесетместни и 54 бр. шестнадесетместни;

- 2007 г. – 107 бр. на обща стойност 14 928 830 лв., от тях 15 бр. дванадесетместни, 22 бр. шестнадесетместни, 31 бр. с по 28 места и 39 бр. с по 33 места.

8. Интегриране на деца със специални образователни потребности и на деца, за които българският език не е майчин

❖ В резултат на реализираните дейности значително е увеличен броят на децата и учениците със специални образователни потребности, обучаващи се интегрирано в детските градини и училищата – през 2007 г. този брой е 4380, спрямо 1593 – през 2006 г. Нарастването е с около 175 %.

❖ Отбелязва се и непрекъснато увеличаване на броя на детските градини и училищата, в които се обучават интегрирано деца и ученици със специални образователни потребности – 770 училища и 183 детски градини през 2007 г.. За сравнение през 2004 г. техният брой е 130. Постигнат е процент на нарастване около 631 % спрямо 2004 г. и 40 % спрямо 2006 г.

❖ Броят на детските градини, училищата и обслужващите звена с изградена достъпна архитектурна среда бележи ръст и в момента е 184 – 153 училища, 22 детски градини и 9 обслужващи звена. По модула „Създаване на достъпна архитектурна среда” на националната програма „Модернизиране на материалната база в училище” са разработени и са одобрени проекти за осигуряване на архитектурен достъп за деца и ученици със специални образователни потребности в още 55 училища и обслужващи звена.

❖ През 2006 г. бяха създадени и вече успешно функционират 28 ресурсни центъра за интегрирано обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности, в които работят 635 ресурсни учители и специалисти. Те имат ключова роля за интегрирането на децата и учениците със специални образователни потребности в общообразователния процес и за гарантирането на правото им на достъпно и качествено образование.

❖ Провежда се активна политика, насочена към деинституционализация на децата от специалните училища и оптимизиране на мрежата на специалните училища.

- През 2006 година са закрити 15 дома за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа (ДОВДЛРГ) и 24 специални училища, от които: 10 помощни училища (за ученици с умствена изостаналост); 2 логопедични училища; 1 болнично училище; 1 оздравително училище; 8 социално-педагогически интерната (за ученици с девиантно поведение); 1 помощно възпитателно училище-интернат (за ученици с умствена изостаналост и с девиантно поведение); 1 целодневна детска градина (ЦДГ) за деца с физически увреждания. През 2007 година са закрити още 7 специални училища – 3 помощни училища и 4 социално-педагогически интерната.

- Осъществени са преобразуване и децентрализация на ДОВДЛРГ – от 1 януари 2007 г. те са преобразувани в специализирани институции за предоставяне на социални услуги (домове за деца) по смисъла на Закона за социалното подпомагане и са предоставени за управление на общините.

❖ През 2006 г. започна дейността си създаденият с ПМС № 4 от 11.01.2005 г. Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.

❖ По данни на регионалните инспекторати по образованието за учебната 2006/2007 г. 16 557 ромски ученици са се обучавали в 262 приемни училища извън ромските квартали, като в тези училища са функционирали 578 полуинтернатни групи. Майчин ромски език през учебната 2006/2007 г. са изучавали 95 ученици.

❖ В 7 регионални инспектората по образованието за първи път са назначени експерти по религия със задължително изискване за заемане на длъжността наличието на богословско образование.

ЕВРОПЕЙСКА ИНТЕГРАЦИЯ И МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

1. Хармонизиране на българското законодателство с правото на Европейските общности

❖ Изменения и допълнения в Закона за народната просвета (приети на второ четене на 14 декември 2006 г.), с които в българското законодателство са въведени разпоредбите на Директива 77/486 ЕЕС за обучение на деца на работници мигранти.

❖ Изменения и допълнения в Закона за висшето образование:

- Предвиждане на условия за прием и обучение на граждани на държавите членки на ЕС във висшите училища на Република България еднакви с тези, уредени за българските граждани.

- Въвеждане на общоевропейската система за признаване на квалификации.

- Уреждане на възможност висши училища на държави членки на ЕС да откриват поделения на територията на Република България.

❖ Изменения и допълнения в Закона за професионалното образование и обучение, с които е осъществено цялостно въвеждане на европейската система за признаване на квалификации в областта на професионалното образование и обучение.

❖ Промени в подзаконовите нормативни актове, свързани с въвеждане на изискванията на ЕС по отношение на придобиването на квалификация по определени професии

❖ Приемане от Министерския съвет на Списък на регулираните професии в Република България. С Решението се определят и компетентните органи по даване/признаване правото на упражняване на регулирани професии в страната. На интернет адрес <http://regprof.nacid.bg> се поддържа актуална информация по въпроси, свързани с професионалното признаване в държавите членки.

❖ Изменение на Закона за чужденците в Република България, с което в българското законодателство са частично въведени изискванията на Директива 2005/71/ЕО на Съвета

относно специфична процедура за прием на граждани на трети страни за целите на провеждане на научноизследователска дейност. В значителна степен на готовност е и подзаконовият акт, с който директивата ще бъде транспонирана напълно и в срок.

2. Участие в работата на органите на ЕС

❖ От 01.01.2007 г., в рамките на пълноправното членство на Република България в ЕС, МОН участва активно в процеса на вземане на решения и във формирането на образователната политика на Общността. Активно е българското участие в работата на Съвета на Европейския съюз, във формат министри на образованието и науката, както и в работата на спомагателните му органи.

❖ В изпълнение на ПМС № 85/17.04.2007 г. МОН пое ръководството на Работна група 16 „Образование, взаимно признаване на професионални квалификации, младеж, наука и изследвания” към Съвета по европейските въпроси (СЕВ). Със заповед на министъра на образованието и науката е определен поименният състав на работната група, която подготвя и внася за утвърждаване от СЕВ към МС позициите на Република България в областта на образованието, науката и взаимното признаване на професионални квалификации.

3. Участие на България в програмите на ЕС в областта на образованието и науката

❖ На 10 април 2006 г. страната ни за първи път беше посетена от европейския комисар, отговарящ за науката и научните изследвания. Г-н Янез Поточник проведе координационни срещи с министър-председателя на Република България, министъра на образованието и науката и други министри, учени. На срещата с министъра на образованието и науката беше договорено намаляване на членския внос по VI-та Рамкова програма на ЕС за научни изследвания.

❖ От 1 януари 2007 г. страната ни участва в Седмата рамкова програма на ЕО за научни изследвания, технологично развитие и демонстрационни дейности вече като държава членка на ЕС. На 31 януари –1 февруари 2007 г. МОН проведе лансираща конференция с участието на представители на Европейската комисия за популяризиране на програмата.

❖ Като държава членка на ЕС България участва в Програмата на ЕС „Учене през целия живот”, обединяваща действалите до 31 декември 2006 г. програми за мобилност „Сократ” и „Леонардо да Винчи”.

4. Подписване на редица двустранни споразумения за сътрудничество в областта на образованието и науката

5. Програми по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”

На 30 юли 2007 г. МОН стартира кампания за набиране на проекти по 4 програми от Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси”. Информация за тях е публикувана на електронната страница на министерството.

Основни предизвикателства пред Министерството на образованието и науката през следващите 12 месеца

1. В областта на училищното образование

- ❖ Успешно провеждане на първата задължителна матура за всички ученици, които завършват XII клас.
- ❖ Приемане на новия закон в областта на училищното образование.
- ❖ Въвеждане на трите стълба на системата за диференцирано заплащане.
- ❖ Разширяване на прилагането на системата на делегирани бюджети във всички училища.

2. В областта на висшето образование

- ❖ Приемане на Стратегията за развитие на висшето образование.
- ❖ Приемане на нов Закон за висшето образование и нов Закон за научните степени и научните звания.
- ❖ Приемане на Закон за студентското кредитиране.

3. В областта на науката

- ❖ Обсъждане и приемане на Стратегия за развитие на научните изследвания в България.
- ❖ Утвърждаване на програмното финансиране и увеличаване на средствата, предоставяни от Фонд „Научни изследвания“.